

УДК 796.015.132-057.36.355.233

Городинська І. В.

ORCID 0000-0002-2111-9161

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання,
Херсонський державний університет
(Херсон, Україна) E-mail: inpagorod1969@gmail.com

Харченко-Баранецька Л. Л.

ORCID: 0000-0001-7018-1853

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент олімпійського та професійного спорту,
Херсонський державний університет
(Херсон, Україна) E-mail: harchenkobaranetska@gmail.com

Грабовський Ю. А.

ORCID 0000-0002-1854-5928

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання,
Херсонський державний університет
(Херсон, Україна) E-mail: turik56.ua@gmail.com

СТАН ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ

Дослідження присвячено актуальній проблемі пошуку ефективних шляхів забезпечення професійної готовності військовослужбовців оперативно-службової діяльності. Довнено та розширено результати досліджень про взаємозв'язок між фізичною підготовленістю і рівнем професійної діяльності військовослужбовців, що дає можливість стверджувати, що належний стан фізичної підготовленості військовослужбовців є фундаментом для розвитку їх спеціальних здібностей, підвищення розумової працездатності та покращання професійної діяльності.

Мета дослідження: визначити готовність військовослужбовців до професійної діяльності відповідно до стану їхньої фізичної підготовленості.

Методологія. Теоретико-методологічну основу дослідження становили основні положення теорії наукового пізнання, системно-структурний підхід, що передбачає системний аналіз сутності процесу фізичної підготовки військовослужбовців, принципи єдності її діяльності, взаємозв'язку теорії та практики фізичного виховання, система контролю фізичних, психофізіологічних та інтелектуальних здібностей людини.

Наукова новизна. Уточнено поняття «готовність до діяльності», визначено чинники успішності професійної діяльності військовослужбовців оперативно-службового напрямку, вперше визначено взаємозв'язок між психофізіологічними здібностями, фізичною підготовленістю і рівнем професійної діяльності військовослужбовців.

Висновки. Проведене дослідження вказує на необхідність удосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців. До змісту професійно-прикладної фізичної підготовки вбачаємо включати фізичні вправи, що формують професійну готовність військовослужбовців до оперативно-службової діяльності.

Ключові слова: фізична підготовленість, військовослужбовці, готовність до професійної діяльності.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Удосконалення фізичної підготовки військовослужбовців різних військових формувань та установ визначено як один з головних напрямів реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року [2].

Належний рівень фізичної підготовки є однією із обов'язкових вимог до підготовки військово-службовців. Проблема готовності військовослужбовців до професійної діяльності є надзвичайно актуальною, оскільки саме належний стан фізичної підготовленості є фундаментом для розвитку їх спеціальних якостей, а також зміцнення здоров'я, підвищення розумової працездатності та покращання професійної діяльності.

Основні проблеми розвитку фізичної підготовки військовослужбовців та шляхи їх удосконалення визначаються у Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України на період до 2020 року, в якій наголошується, що наявна система організації фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України не повною мірою забезпечує належний рівень фізичної готовності військовослужбовців до виконання професійної діяльності та не сприяє ефективності процесу їх фізичного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема удосконалення готовності фахівців у різних сферах суспільства до здійснення професійної діяльності є об'єктом багатьох досліджень. Існує значна кількість робіт, які присвячені удосконаленню фізичної підготовки військовослужбовців та правоохоронців (Ю. Бородин, Г. Грибан, О. Ольховий, В. Романчук, М. Пічугін, О. Ярещенко та ін.). Посилюють актуальність теми й результати аналізу наявної практики фізичної підготовки військовослужбовців особового складу. Встановлено, що у відповідних органах не завжди приділяється достатньо уваги професійній фізичній підготовці військовослужбовців до застосування спеціальних засобів фізичного виховання в ситуаціях оперативно-службової діяльності.

Проблема готовності військовослужбовців до професійної діяльності вивчалась багатьма вітчизняними дослідниками. Неодноразово зазначено (М. Корчагін, С. Курбакова, О. Ольховий 2017 [3]; О. Ольховий, С. Романчук, В. Климович 2016 [5] та ін.), що забезпечення професійної надійності та готовності військовослужбовців різних військових формувань та установ, органів військового управління, найбільш ефективно досягається у процесі професійно спрямованого використання засобів фізичного виховання та спорту.

Аналіз наукових джерел дає підставу констатувати, що ефективне застосування системи педагогічних впливів і засобів фізичної підготовки у професійній діяльності військовослужбовців сприяє оволодінню спеціальними професійно важливими якостями фахівців, що вказує на їх професійну придатність.

Таким чином, виникають питання, обумовлені вимогами щодо готовності військовослужбовців до професійної діяльності. Дослідження цієї проблеми дозволяють підійти до вирішення цих питань на новому теоретико-методичному рівні.

Одним з таких питань є удосконалення змісту та методики фізичної підготовки військовослужбовців оперативно-службової діяльності відповідно до специфіки їхньої професійної діяльності.

Метою дослідження є визначення готовності військовослужбовців до професійної діяльності відповідно до стану їх фізичної підготовленості.

Методологія. Теоретико-методологічну основу дослідження становили основні положення теорії наукового пізнання, системно-структурний підхід, що передбачає системний аналіз сутності процесу фізичної підготовки військовослужбовців, принципи єдності й діяльності, взаємозв'язку теорії та практики фізичного виховання, система контролю фізичних, психофізіологічних та інтелектуальних здібностей людини.

Наукова новизна. Уточнено поняття «готовність до діяльності», визначено чинники успішності професійної діяльності військовослужбовців оперативно-службового напрямку, вперше визначено взаємозв'язок між психофізіологічними здібностями, фізичною підготовленістю і рівнем професійної діяльності військовослужбовців.

Результати дослідження. За теоретичним аналізом, професійна діяльність – форма суспільної діяльності людей, яка має на меті захист державних інтересів. Професіоналізм характеризує здатність людей виконувати свою роботу на високому рівні – систематично, ефективно і надійно. Отже, аналіз показав, що поняття «готовність до діяльності» інтерпретується у різних методологічних підходах, виявляє багатогранність різних підходів і трактувань. Готовність досліджують у зв'язку із емоційно-вольовим й інтелектуальним потенціалом особистості стосовно конкретного виду діяльності і характеризують як якісний показник саморегуляції фахівця на різних рівнях перебігу процесів – фізіологічному, психологічному, соціальному, якими визначається його поведінка [4].

Отже, поняття професійної готовності передбачає сукупність інтелектуальних, психофізіологічних компонентів діяльності, спрямованих на ефективне виконання військовослужбовців професійних функцій в екстремальних режимах [5].

Важливим компонентом професійної готовності є фізична готовність військовослужбовців, яку ми будемо розглядати як стан оптимізації всіх психофізіологічних систем фахівців, що забезпечує ефективне виконання військово-професійних завдань відповідно до їх призначення.

За аналізом наукових досліджень низький рівень фізичної підготовленості військовослужбовців призводить до швидкої перевтоми, перенавантаження функціональних систем організму у ході

професійної діяльності. Формування готовності військовослужбовців до професійної діяльності розглядається як тривалий психофізичний стан, комплекс особистісних здібностей, необхідних для успішної діяльності при виконанні службово-оперативних завдань [1].

Чисельні дослідження, проведені науковцями, дозволяють стверджувати, що спеціальна спрямованість фізичної підготовки може служити потужним засобом успішності професійної діяльності.

Продовженням нашої роботи стало проведення експериментального дослідження з метою визначення готовності військовослужбовців до професійної діяльності відповідно до стану їхньої фізичної підготовленості, у ході якого учасників експерименту було об'єднано у дві групи (I КГ (15 осіб); II КГ (15 осіб)) згідно аналізу експертного оцінювання їхньої професійної діяльності. Першу групу склали військовослужбовці з високою експертною оцінкою (8-10 балів), другу групу – з задовільним оцінюванням (5-7 балів). В експерименті взяли участь військовослужбовці особового складу віком до 35 років третьої категорії Херсонської області.

Враховуючі особливості службово-оперативної діяльності військовослужбовців та аналіз досліджень в цій галузі, нами було здійснено дослідження стану психофізіологічних та інтелектуальних показників фахівців цього профілю.

У своїх дослідженнях науковці М. Корчагін, С. Курбакова, О. Ольховий акцентували на тому, що професійна діяльність військовослужбовців оперативного профілю висуває високі вимоги до психофізіологічних якостей та психічних пізнавальних процесів фахівців [3].

Тому, для оцінювання психофізіологічних та інтелектуальних показників обрано нижче наведені методики. Для оцінки успішності короткочасної пам'яті використано стандартні методики дослідження слухової пам'яті на числа. Для визначення концентрації та переключення уваги використовувалась методика за цифровою таблицею Шульце. У ході експериментального дослідження експерименту визначались показники інтелектуальних здібностей військовослужбовців за методикою Айзенка за коефіцієнтом інтелекту (IQ). Аналіз результатів подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Психофізичні та інтелектуальні показники військовослужбовців особового складу III категорії

Статистичні показники	Коефіцієнт успішності короткочасної пам'яті (бали)	Показник успішності уваги (бали)	Коефіцієнт інтелекту (IQ) (бали)
I контрольна група (15 осіб)			
	8,2	11,67	110,4
$\pm\sigma$	1,08	1,89	5,26
II контрольна група (15 осіб)			
\bar{X}	7,5	11,13	105,6
$\pm\sigma$	1,24	2,26	7,07
Достовірність	P<0,05	P<0,05	P<0,05

Аналізуючи результати визначення рівня розвитку психофізіологічних та інтелектуальних здібностей військовослужбовців представників двох груп з різним рівнем професійної діяльності, ми констатуємо наявність достовірно (P<0,05) кращих результатів у респондентів I контрольної групи, а саме: коефіцієнт успішності короткочасної пам'яті на 8,5 %; показник успішності уваги – на 4,6 %; коефіцієнт інтелекту – на 4,4%.

Отже, можна констатувати, що військовослужбовці особового складу III категорії з високою експертною оцінкою за всіма показниками показали кращий результат у порівнянні з військовослужбовцями із задовільним експертним оцінюванням.

З метою вирішення мети дослідження проаналізовано результати педагогічного тестування фізичної підготовленості військовослужбовців особового складу III категорії. Результати тестування за трьома тестами представлено у таблиці 2.

За результатами тестування військовослужбовців, представники двох груп з різним рівнем професійної діяльності, показали середній рівень фізичної підготовленості. У ході експериментального дослідження визначено наявність достовірно (P<0,05) кращих результатів у військовослужбовців II контрольної групи в підтягуванні на перекладині на 4,39 %, а представники I контрольної групи показали кращий результат у бігу на 100 м. на 2,09 %; бігу на 1000 м – 3,18 % відповідно.

**Показники фізичної підготовленості військовослужбовців
особового складу III категорії**

Статистичні показники	Підтягування на перекладині (раз.)	Біг на 100 м. (сек.)	Біг на 1000 м. (хв.)
I контрольна група (15 осіб)			
\bar{X}	8,7	14,3	3,45
$\pm\sigma$	2,2	0,43	0,26
II контрольна група (15 осіб)			
\bar{X}	9,1	14,6	3,56
$\pm\sigma$	1,26	0,51	0,28
Достовірність	P<0,05	P<0,05	P<0,05

На наступному етапі дослідження було здійснено визначення взаємозв'язку між показниками фізичної підготовленості та психофізіологічними показниками з професійно важливими показниками оперативно-службової діяльності правоохоронців за результатами експертної оцінки. Для визначення чисельного значення та більш детального виявлення наявності факторної ваги між психофізіологічними, інтелектуальними здібностями, фізичною підготовленістю і професійною діяльністю працівників правоохоронних органів, проведено кореляційне співставлення оціночного значення цих показників. Результати кореляційних зв'язків подано на рисунку 1.

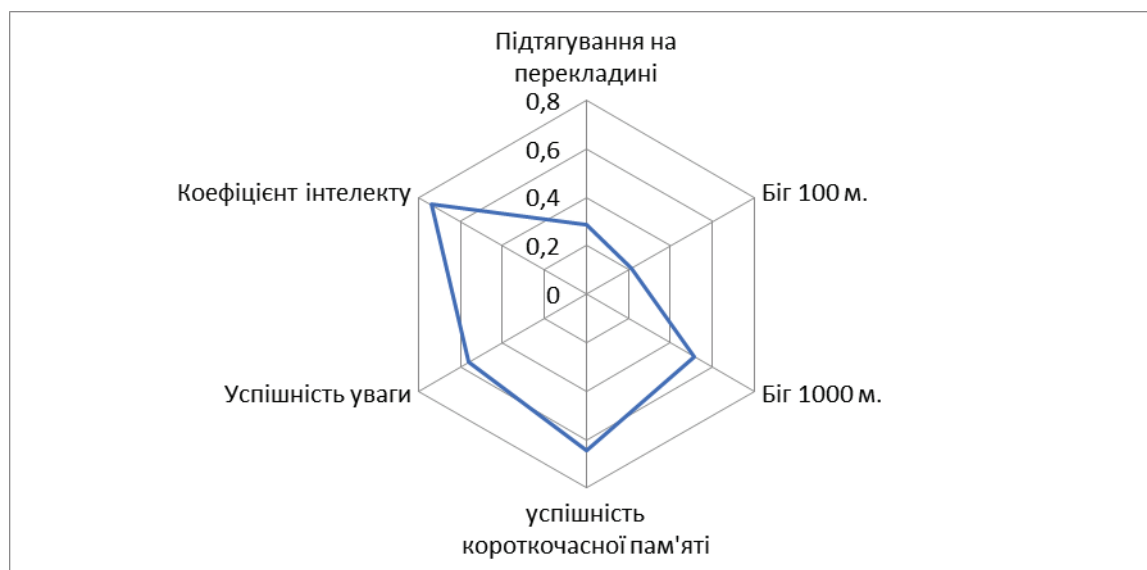

Рис. 1. Величина взаємозв'язку між психофізіологічними здібностями, фізичною підготовленістю і рівнем професійної діяльності військовослужбовців

За численними значеннями, що відображено на рисунку 1, спостерігаємо, що найбільш високий ступінь взаємозв'язку виявлений між інтелектуальними здібностями та рівнем професійної діяльності військовослужбовців ($r=0,738$), достатньо високий ступінь взаємозв'язку виявлений між успішністю короткочасної пам'яті та рівнем професійної діяльності фахівців ($r=0,643$). В межах помірно значущого взаємозв'язку знаходяться успішність уваги та професійна діяльність ($r=0,562$). Результатами проведених досліджень засвідчено фактичну відсутність прямої кореляційної залежності ступеня професійної діяльності військовослужбовців з показниками фізичної підготовленості, а саме: швидкості ($r=0,213$) та силових здібностей ($r=0,285$), середню кореляційну залежність засвідчено з показником витривалості ($r=0,516$).

Аналіз результатів дослідження засвідчує, що показники стану фізичної підготовленості фахівців III категорії не мають прямої кореляційної залежності з професійною діяльністю. Цей факт свідчить про необхідність удосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки з метою покращення фізичної готовності військовослужбовців до професійної діяльності. До змісту фізичної підготовки необхідно включати фізичні вправи, що сприяють розвитку психофізіологічних та інтелектуальних здібностей, що формують професійну готовність правоохоронців до оперативно-службової діяльності.

Висновки. Проведене дослідження вказує на необхідність удосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців. До змісту професійно-прикладної фізичної підготовки вбачаємо доцільним включати фізичні вправи, що формують професійну готовність військовослужбовців до оперативно-службової діяльності.

Дане дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у дослідженні впливу спеціальних засобів професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців оперативно-службової діяльності на стан професійної діяльності.

References

1. Бородин Ю. А., Ольховий О. М., Піддубний О. В., Красота В. М. Вплив несприятливих факторів військово-професійної діяльності на фізичний стан офіцерів – спеціалістів операторського профілю. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. пр. [за ред. Єрмакова С. С.]. Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2006. № 12. С. 10–12
Borodin, Yu. A., Olkhovyi, O. M., Piddubnyi, O. V., and Krasota, V. M. (2006). Vplyv nespryiatlyvykh faktoriv viiskovo-profesiinnoi diialnosti na fizychnyi stan ofitseriv – spetsialistiv operatorskoho profilu. [The influence of adverse factors of military professional work on a physical condition of officers – experts of a camera structure]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports*, 12, 10–12.
2. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Затверджено постановою кабінету міністрів від 1 березня 2017 року № 115. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF> (дата звернення 10.03.2020)
Derzhavna tsilova sotsialna prohrama rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2020 roku. Zatverdzheno postanovoiu kabinetu ministriv vid 1 bereznia 2017 roku № 115 [State goals of the social program for the development of physical culture and sports for the period up to 2020. Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of March 1, 2017 № 115]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>
3. Корчагін М., Курбакова С., Ольховий О. Залежність успішності професійної діяльності військово-службовців-операторів від рівня психофізіологічних якостей. *Спортивний вісник Придніпров'я*: науково-практичний журнал [за ред. Савченко В.Г.] 2017. № 3. С. 65-68.
Korchagin, M., Kurbakova, S. & Olkhovyi, O. (2017). Zalezhnist uspishnosti profesiinnoi diialnosti viiskovoslužhbovtiv-operatoriv vid rivnia psykhofiziologichnykh yakostei [Dependence of success of professional activity of servicemen-operators on the level of psychophysiological qualities]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia – Sports Bulletin of the Dnieper: scientific and practical journal*. Issue 3. 65–68.
4. Климович В. Б., Ольховий О. М. Передумови оптимізації системи фізичної підготовки військових навчальних закладів до вимог сьогодення. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення*: матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (21–22 квітня 2016 р.) Т.1. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. С. 68–72.
Klimovich, V. B., & Olkhovyi, O. M. (2016). Peredumovy optymizatsii systemy fizychnoi pidhotovky viiskovykh navchalnykh zakladiv do vymoh sohodennia [Prerequisites for optimizing the system of physical training of military schools to today's requirements]. *Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu riznykh hrup naseleunia – Proceedings from Proceedings from Modern problems of physical education and sports of different groups of the population: materiali XVI Mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodih uchenih*, 21–22 kvitny 2016 r. – materials of the XVI International scientific-practical conference of young scientists. Sumi: SumDPU im. A.S. Makarenka. Vol. 1. 68-72.
5. Ольховий О. М., Романчук В. Б., Климович В. Б. Фізична готовність, як невід'ємна складова забезпечення бойової готовності військових фахівців. *Новітні технології – для захисту повітряного простору*: тези XII наукової конф. Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (13–14 квіт. 2016 р.). Харків. 2016. С. 457–458
Olkhovyi, O. M., Romanchuk, S. V., & Klimovich, V. B. (2016). Fizychna hotovnist, yak nevidiemna skladova zabezpechennia boiovoi hotovnosti viiskovykh fakhivtsiv [Physical fitness as an integral part of ensuring the combat readiness of military professionals]. *Novitni tekhnolohii – dlia zakhystu povitrianooho prostoru: tezi XII naukovoï konf. Harkivskogo universitetu Povitryanih Sil imeni Ivana Kozheduba*. – Modern technologies – for the airspace protection: Proceedings from, 13–14 kvit. 2016 r. thesis of the XII scientific conference. Kharkiv University of the Air Force named after Ivan Kozhedub (April 13–14, 2016). Kharkiv. Ukraine. Pp. 457–458.

Horodinska I.

ORCID 0000-0002-2111-9161
Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate professor
Associate professor of department
of Theory and Methods of physical education,
Kherson State University
(Kherson, Ukraine) E-mail: innagorod1969@gmail.com

Kharchenko-Baranetska L.

ORCID: 0000-0001-7018-1853
Ph.D. in Physical Education and Sports,
Associate professor of department of Olympic and Professional Sport,
Kherson State University
(Kherson, Ukraine) E-mail: harchenkobaranetskaya@gmail.com

Grabovsky Yu.

ORCID 0000-0002-1854-5928
Ph.D. in Pedagogical Sciences,
Associate professor
Associate professor of department
of Theory and Methods of physical education,
Kherson State University
(Kherson, Ukraine) E-mail: turik56.ua@gmail.com

STATE OF PHYSICAL PREPAREDNESS OF MILITARIES AS AN INDICATOR OF PROFESSIONAL SUITABILITY

The study is devoted to the current problem of finding effective ways to ensure the professional readiness of military men for operational and service activities. The results of research on the interconnection between physical fitness and the level of professional activity of servicemen have been supplemented and expanded, which makes it possible to state that the proper state of physical fitness of servicemen is the foundation for developing their special abilities, improving mental capacity and improving professional activity.

***Article's purpose** is to examine the readiness of servicemen for professional activities according to the state of their physical fitness.*

***Methodology.** The theoretical and methodological studies are based on the theory of scientific knowledge, system-structural approach, which provides a systematic analysis of the process of physical training, principles of unity and activity, the interconnection of theory and practice of physical education, control of physical, psycho physiological and personal intellectual abilities.*

***Scientific novelty.** The concept of «readiness for activity»; is specified, the factors of success of professional activity of servicemen of operational and service direction are defined, for the first time the interconnection between psycho physiological abilities, physical preparation and level of professional activity of servicemen is defined.*

***Conclusions.** The study indicates the need to improve the professional and applied physical training of servicemen. We see some physical exercises to be involved into the content of professional and applied physical training that will improve the professional readiness of servicemen for operational and service activities.*

Key words: *physical fitness, servicemen, readiness for professional activity.*

Стаття надійшла до редакції 16.10.2020 р.

Рецензент: доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор М. П. Пітин